

Европейски съд по правата на човека

Сънди таймс срещу Обединеното кралство (Sunday Times v. the United Kingdom)

Жалба № 6538/74, А.30

Решение от 26 април 1979 г.

(резюме)*

Чл. 10: свобода на получаване и разпространяване на информация и идеи; **чл. 14:** забрана за дискриминация при упражняване на правата по Конвенцията.

Спирането на публикация с цел “поддържане на авторитета на правосъдието” трябва да се основава на “достатъчни” причини, които да направят това действие “необходимо в едно демократично общество”.

Съдилищата са форумът за решаване на спорове, но това не означава, че дискусия по споровете не може да се провежда и на други места. Средствата за масова информация трябва да спазват ограниченията, наложени в интерес на правилното осъществяване на правосъдието, но за тях е присъщо да вземат отношение по информация, идеи и въпроси, поставени за разглеждане от съдилищата, също както и в други области от обществен интерес. Не само медиите имат за задача да поднасят такава информация, но и обществото има право да я получава.

Факти по делото

Между 1958 г. и 1961 г. компанията Дистилърс (Биокемикалс) Лимитид произвела и изнесла на пазара, с лицензия в Обединеното кралство, лекарства, които съдържали съставка, първоначално разработена във Федерална Република Германия и известна под името “талидомид”. Лекарствата били предписвани като успокоителни, по-специално за бременни. През 1961 г. общо 250 жени, вземали тези лекарства, родили деца с тежки деформации. Ето защо, през ноември същата година Дистилърс изтеглили от пазара в Обединеното кралство всички лекарства, съдържащи талидомид.

Между 1962 и 1966 г. родителите на седемдесет от децата, родени с деформации, предявили претенции срещу Дистилърс. Те твърдели, че причината за деформациите е действието на талидомида върху зародиша по време на бременността на майките. Твърдели също така, че компанията е проявила небрежност при

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

производството и изнасянето на пазара на лекарството и претендирали да им се заплати обезщетение.

По шестдесет от така предявените претенции било постигнато споразумение между страните. В шестдесет и два от случаите децата били все още живи и за постигане на споразумение било нужно одобрението на съда, което било получено. Съгласно споразумението, всеки от ишците трябвало да получи от Дистилърс глобална сума, равняваща се на 40 % от сумата, която би получил, ако искът му би бил уважен. Дистилърс заплатили през 1969 г. около един милион лири по 58 дела, като през юли 1973 г. все още продължавали преговорите по останалите дела.

Междувременно били предявени нови претенции. През 1971 г. вече имало 389 висящи дела срещу Дистилърс. В началото на февруари 1968 г. те обявили, че ще осигурят значителна сума за останалите 389 ишци и двете страни решили да постигнат извънсъдебна спогодба. Казусът породил значителни правни проблеми според английското право. Ако се бе развил нормален процес, претенциите щяха да бъдат разгледани от професионален съдия, без участието на съдебни заседатели.

През 1971 г. по предложение на Дистилърс започнали преговори за създаване на фонд за всички деца с деформации. Предложението било направено под условие, че всички родители приемат, но петима отказали. Родителите, които желали да приемат, подали жалба с цел да бъде заместено съгласието на петимата възразяващи, но тя била отхвърлена от апелативния съд през април 1972 г. По време на последвалите преговори първоначално поставеното условие било заменено с изискването за съгласие от страна на “значително мнозинство” от родителите. През месец септември 1972 г. било изработено споразумение за създаване на фонд от 3 250 000 лири и се очаквало през месец октомври то да бъде представено пред съда за одобрение.

Информации относно деформациите на децата се появявали редовно във вестник “Сънди таймс” от началото на 1968 г., като същата година била отправена критика във връзка със сключеното споразумение. Коментари за състоянието на децата се появявали и в други вестници, както и по телевизията. По-специално, през декември 1971 г. “Дейли мейл” публикувал статия, която дала повод за оплаквания от страна на родителите с оглед на това, че би могла да изложи на риск водените по това време преговори. “Дейли мейл” бил предупреден от главния прокурор с официално писмо, заплашващо с налагане на санкция за неуважение към съда съгласно закона, но такава процедура не била открита. На 24 септември 1972 г. “Сънди таймс” подготвил статия под заглавие “Нашите талидомидни деца – повод за национален срам”. В тази статия били анализирани предлаганите и обсъждани тогава възможности за споразумение. Споразумението било окачествено като “гротескно несъответстващо на претърпените страдания”. В статията се критикували различни аспекти на английското право, свързани с преценката за нанесени вреди и обезщетенията. Съдържала се критика и за това, че е изтекъл продължителен период от време след раждането на децата, без да се постигне споразумение, и се отправял апел към Дистилърс да направят по-великодушно предложение. В статията се съдържал и следният пасаж:

“... талидомидните деца са срам за Дистилърс ... има случаи, когато настояването за прилагане на буквата на закона може да бъде точно толкова

основателно критикувано, колкото и нарушаването на чужди законови права. Цифрата в предложеното споразумение е 3 милиона и 250 хиляди лири, платими в течение на десет години. Това не изглежда достатъчно, като се имат предвид печалбите преди облагането с данъци за миналата година, които са били 64 800 000 лири, и цялото имущество на компанията, оценено на 421 000 000 лири”.

Бележка под линия в същата статия уведомявала, че “в бъдеща статия “Сънди таймс” ще проследи как е станала трагедията”. На 17 ноември 1972 г. първоинстанционният съд уважил искането на главния прокурор да се забрани публикуването на тази статия, тъй като би съставлявала неуважение на съда.

Спряната статия започвала с внушението, че маркетингът на талидомид във Великобритания е бил извършен по един незадоволителен начин. В нея се казвало, че Дистилърс:

- са се основавали на германските тестове и не са извършили изцяло собствени изследвания, преди да изнесат лекарството на пазара;

- при проучването на медицинската и научната литература не са разкрили факта, че лекарство, свързано с талидомид, би могло да причини раждания с увреждания;

- преди изнасянето на лекарството на пазара не са били направени опити с животни, за да се определи ефектът му върху зародишите;

- изнасянето на лекарството на пазара е било ускорено по търговски причини. Не е било обърнато внимание на предупреждението, отправено от работещо в компанията лице за това, че талидомидът е значително по-опасен, отколкото се е предполагало дотогава. Не е било обърнато внимание на констатацията, че талидомидът би могъл да доведе до увреждания на нервната система, а това би било указание, че лекарството може да увреди и зародиша;

- продължавала е рекламата на лекарството като безопасно за бременни жени и рекламите са били спрени само месец преди да бъде спряно самото лекарство.

В статията се описвало подробно как, след собствените си първоначални неуспешни опити във фармацевтиката, Дистилърс научили през 1956 г., че германската фирма *Chemie Gruenthal* е разработила успокоително средство, което се смятало за безвредно и уникално – талидомид. Обширният пазар на успокоителни лекарства, който съществувал по това време, бил твърде наситен. Дистилърс сметнали за необходимо да действат бързо. Тяхното решение за маркетинг на това лекарство било взето преди да са се запознали с друга техническа информация, извън изнесената на един германски симпозиум, и преди да са извършили независими опити. В действителност те изглежда вярвали, че сложни тестове за медикамента талидомид не са необходими. Дистилърс ползвали проучване на научната литература, но не открили резултатите на изследване, извършено през 1950 г. от д-р Тиерш, което е показвало, че химикал, свързан с талидомид, би могъл да причини раждания с деформации. Имало противоречиви становища за това, дали е трябвало да се положат усилия неговият труд да бъде издирен. През октомври 1957 г. в Германия започнала продажбата на талидомид. Дистилърс, съобразно със сключения от тях лицензионен договор, трябвало да започнат продажбите през април 1958 г. Те предприели изпълнението на програмата за пускане на лекарството на пазара, въпреки забавянето на клиничния тест. Резултатите от първите британски опити били публикувани през

януари 1958 г.: констатирано било, че талидомидът потиска действието на щитовидната жлеза и че неговият начин на действие е неизвестен. Авторът на изследването предупреждавал, че са необходими допълнителни опити. Дистилърс не последвали този съвет, като основали решението си на повърхностни доказателства, а именно на някои други опити в Обединеното кралство и на уверенията за добрите резултати от изследването в Германия. Предупрежденията относно последиците за щитовидната жлеза били особено важни, тъй като било известно, че лекарствата, засягащи щитовидната жлеза, биха могли да увредят неродените деца. С основание можел да се поддържа аргументът, че Дистилърс е трябвало да отложат пускането на лекарството до завършването на допълнителни опити.

На 14 април 1958 г. талидомидът бил изнесен на пазара във Великобритания и бил рекламиран като “напълно безопасен”. В края на 1959 г. един от фармаколозите на Дистилърс открил, че талидомидът в течна форма е изключително отровен и свръх доза би могла да доведе до летален изход. Този доклад обаче не бил публикуван и продажбата на течния продукт започнала през месец юли 1961 г.

През декември 1960 г. било съобщено, че пациенти, приемали таблетки талидомид, показали симптоми на периферен неврит. Тази новина била резултат от задържането на заявката за изнасяне на талидомид на пазара в САЩ, където всъщност това лекарство никога не било продавано. За други случаи на периферен неврит било съобщено през 1961 г., но въпреки това в рекламата на Дистилърс продължавали да подчертават, че лекарството е безопасно.

В началото на 1961 г. в Обединеното кралство се родили деца с деформации, но по това време тези случаи не били свързвани с употребата на талидомид. През периода м. май – м. октомври същата година обаче, лекар в Австралия открил, че общата причина за голям брой раждания на деца с деформации била, че майките вземали талидомид по време на бременността си. На 24 ноември 1961 г. това било съобщено на германската фирма, която изтеглила лекарството два дни след съобщението във вестника. Дистилърс също спрели продажбата на талидомида незабавно след това. Опитите върху животни, публикувани през месец април 1962 г., потвърдили, че талидомидът причинява деформации, но въпреки това продажбите на болници не били спрени до декември 1962 г.

Проектът за статия завършвал по следния начин:

“И така, отговорността да се установи със сигурност, че талидомидът е безопасен, е падала изцяло върху Дистилърс. Как се е справила компанията с тази тежка отговорност? Може да се твърди, че:

1. Дистилърс е трябвало да издирят цялата научна литература относно лекарствата, съдържащи талидомид. Това не е било сторено.

2. Необходимо е било да се прочете изследването на д-р Тиерш за ефекта върху нервната система на лекарствата, свързани с талидомид. Необходимо е било да се предвиди възможното въздействие върху неродените деца и, следователно, да се извършат опити с животни за действието върху щитовидната жлеза. Това не е било сторено.

3. Необходимо е било да се направят по-нататъшни опити, след като е било открито, че лекарството възпрепятства функционирането на щитовидната жлеза и има неподозирано висока токсичност. Такива опити не са били направени.

4. Трябвало е да са налице сигурни доказателства, преди лекарството да се рекламира като безопасно за бременни жени. Такива доказателства не са съществували.

В защита на Дистилърс може да се посочи, че към момента на изнасяне на талидомида на пазара във Великобритания те са вярвали, че не е токсичен; периферният неврит не се е проявил като страничен ефект в продължение на две години; тестовете за наличие на действие върху щитовидната жлеза не са били обичайни през 1958 г.; даже ако са били направени тестове върху нормално използваните в лабораториите животни, те не биха показали нищо, защото талидомидът има ефект, сходен с ефекта върху човешки същества, само върху белия новозеландски заек. Най-сетне, в единствения клиничен доклад за употребата на лекарството от бременни жени не са били отразени никакви сериозни последици (поради това, че талидомидът е опасен само през първите дванадесет седмици на бременността).

Изглежда, че няма ясни отговори на всичко това (...)

Дистилърс направили оплакване до прокуратурата, че статията на “Сънди таймс” от 24 септември 1972 г. представлява уронване на авторитета на правосъдието. Поискано било становище от редактора на “Сънди таймс”. В своя отговор редакторът доказвал достоверността на изнесеното и представил проекта на предложената статия, за която твърдял, че се основава на проверени факти. На 10 октомври 1972 г. “Сънди таймс” изпратили екземпляр от проекта за статия на Дистилърс. Предишния ден редакцията на “Сънди таймс” била информирана, че прокуратурата е решила да не предприема мерки по повод на материалите, вече публикувани през месеците септември и октомври. Дистилърс също не предприели мерки. На 11 октомври от канцеларията на прокуратурата информирали “Сънди таймс”, че вследствие на искането на Дистилърс е било взето решение въпросът да се отнесе до съда, с цел да се получи съдебно решение относно законосъобразността на публикуването на предложената статия. В искането на прокуратурата била включена следната формулировка: “да бъде забранено на ответниците да публикуват самостоятелно или чрез други лица или да разрешават публикуването на предложената статия, която третира, между другото, създаването, разпространяването и използването на лекарството талидомид ...”.

На 17 ноември 1972 г. съдът уважил искането на прокуратурата, като отбелязал, че “статията не цели да изрази някакво становище относно правната отговорност на Дистилърс ..., но ... в много отношения тя критикува Дистилърс и ги обвинява в небрежност за това, че са пропуснали да направят опити с продукта или са пропуснали да реагират адекватно на предупредителните сигнали, получени в резултат на чужди опити”. В мотивите си съдът изтъквал, че възражението за едностранчив коментар е обосновано с възможността този коментар да попречи на надлежната и безпристрастна преценка на съда, като повлияе както на самия съд, така и на свидетелите, които следва да бъдат разпитани, или като попречи на свободния избор и поведение на страна в процеса. Ако една страна в процеса била подложена на натиск, създаващ сериозна опасност да не получи правосъдие поради ограничаване на свободата ѝ на действие по делото, то налице било неуважение към съда. Критерият за наличие на такова неуважение бил дали, с оглед на всички

обстоятелства по конкретното дело, думите, срещу които е направено оплакване, създават сериозен риск от вмешателство в осъществяването на правосъдие, независимо от намерението на автора или истинността на написаното.

На 16 февруари 1973 г., по жалба на издателите на вестника, апелативният съд отменил наложената от първоинстанционния съд забрана. В решението му се отбелязвало, че предложената статия: "... съдържа подробен анализ на доказателствата против Дистилърс. Тя систематично излага аргументи за твърдението, че Дистилърс не са се съобразили с отговорността си. Ако трябва да бъдем справедливи, обаче, статията обобщава и аргументите, които могат да се приведат в защита на Дистилърс."

В решението се подчертавало също така, че не трябва да се допуска воденето на съдебен процес от страниците на вестник, но от друга страна следва да бъдат претеглени общественият интерес по един въпрос от национално значение и интересът на страните от справедлив процес или уреждане на спора, а в случая общественият интерес от тази дискусия бил значително по-голям от потенциалното увреждане на интереса на една от страните. Предложената статия не съставлявала неуважение към съда, а справедлив коментар по въпрос от обществен интерес, и не влияела върху висящ процес, тъй като този процес от години бил в застой. Натискът, който статията целяла да упражни, бил законен. Освен това, било непростима дискриминация да се налага забрана само на Сънди таймс, докато други вестници и парламентът дискутирали въпроса.

След постановяването на решението от апелативния съд, "Сънди таймс" се въздържал от публикуване на проектираната статия, за да даде възможност на прокуратурата да протестира. На 18 юли 1973 г. Камарата на лордовете, действаща като върховен съд, постановила решение, с което уважила жалбата и указала на районния съд да постанови забраната при определени условия. В речите си при разглеждането на делото, лордовете-членове на състава изложили различни съображения, обобщени по-надолу в решението на Европейския съд. Камарата на лордовете разпоредила делото да бъде върнато на районния съд, с указание на Сънди таймс да бъде забранено самостоятелно, чрез свързани с тях лица или по друг начин да публикуват или да разрешават публикацията или отпечатването на каквито и да било статия или материал, които предварително се произнасят по въпросите на небрежността, нарушаването на договор или нарушаването на поето задължение или третираат въпросите на доказателствата, свързани с някои от посочените въпроси по всеки иск, висящ или бъдещ, срещу Дистилърс ... относно създаването, разпространението или използването на лекарството талидомид".

Първоинстанционният съд приложил това указание на 24 август 1973 г.

На 23 юни 1976 г. същият съд разгледал искането на главния прокурор за премахване на наложената забрана, поради отпадане на необходимостта от нея: Повечето от претенциите срещу Дистилърс били уредени и имало само четири висящи иска, които можели да бъдат отнесени за разглеждане от съда, а от друга страна общественият интерес диктувал да се разреши на Сънди таймс да публикува материала възможно най-скоро. Съдът, след като преценил, че възможността за оказване на натиск върху Дистилърс е напълно отпаднала, уважил искането.

Резюме на решението на Европейския съд

I. По чл. 10

Жалбоподателите твърдят, че са жертви на нарушение на чл. 10 от Конвенцията, произтичащо на първо място от постановеното от английските съдилища спиране на статията и на второ място от постоянните ограничения, на които са били подложени в резултат на прекалената широкообхватност и непрецизността на правната уредба относно неуважението към съда.

Във връзка с второто основание Съдът напомня, че предметът на спора пред него се определя от решението на Комисията по допустимостта на жалбата. В случая в решението си по допустимостта Комисията е уточнила, че поставеният пред нея въпрос е дали правилата относно неуважението към съда, така както са приложени в решението на Камарата на лордовете, оправдават наложеното ограничение от гледна точка на чл. 10, т. 2 от Конвенцията. “В съответствие с това Съдът заключава, че трябва да се занимае само с въпроса дали решението на Камарата на лордовете е довело до нарушение на Конвенцията.”

Съдът отбелязва, че Камарата на лордовете е разширила забраната, наложена от районния съд и отменена от апелативния. “Ясно е, че е била налице “намеса на държавните власти” при упражняването на гарантираната от т. 1 на чл. 10 свобода на словото на жалбоподателите. Такава намеса води до нарушение на чл. 10, ако не попада сред изключенията, посочени в т. 2. Следователно Съдът трябва да изследва дали намесата в настоящия случай е била “предвидена от закона”, дали е имала цел или цели, които са законни съгласно чл. 10, т. 2, и дали е била “необходима в едно демократично общество” за споменатите цели.”

A. Дали намесата е била “предвидена от закона”

Жалбоподателите твърдят, че нормите относно неуважението на съда, както преди, така и след постановяване на решението на Камарата на лордовете, са били неуточнени, а прокламираните с това решение принципи – нововъведени, така че наложеното ограничение не може да се разглежда като “предвидено от закона”.

“Съдът намира, че думата “закон” в израза “предвидени от закона” се отнася не само до законодателни актове, но също така и до неписаните правни норми. Съответно, Съдът не придава значение на факта, че неуважението към съда е институт на общото право, а не на законодателството. Да се поддържа, че едно ограничение, наложено по силата на общото право, не е “предвидено от закона” само поради това, че то не е уредено в законодателството, би било в явно противоречие с намеренията на създателите на Конвенцията. Това би лишило една държава, която е страна по Конвенцията и в която е установена системата на общото право, от защитата на чл. 10, т. 2 и би било посегателство върху основите на правната система на тази държава. (...)

По мнение на Съда, две от изискванията, които произтичат от израза “предвидени от закона”, са следните: Първо, законът трябва да бъде достатъчно достъпен – гражданинът трябва да бъде в състояние да получи адекватни според

обстоятелствата указания относно правните норми, приложими в даден случай. Второ, една норма не може да се приеме за “закон”, ако не е формулирана с достатъчна точност, така че да даде възможност на гражданина да регулира поведението си – той трябва да е в състояние (при необходимост и след подходящ съвет) да предвиди, в една разумна според обстоятелствата степен, последиците, които може да повлече определено поведение. Не е необходимо тези последици да бъдат предвидими с абсолютна сигурност – опитът показва, че това не може да се постигне. От друга страна, сигурността е изключително желателна, но тя може да доведе и до прекалена скованост, а законът трябва да бъде в крак с променящите се обстоятелства. Съответно, в много закони нормите неизбежно са формулирани с понятия, които в по-голяма или по-малка степен са неопределени и чието тълкуване и прилагане е въпрос на практика.

В настоящия случай въпросът за съобразяването с тези изисквания за достъпност и предвидимост е усложнен поради факта, че отделните съдии са се опрели на различни принципи. Районният съд е приложил принципа, че умишлен опит да се окаже влияние върху уреждането на всящ спор чрез обществен натиск върху страна по него съставлява неуважение на съда (“принципът на натиска”). Някои от членовете на Камарата на лордовете също са се позовали на този принцип, докато други са предпочели принципа, че неуважение на съда е да се публикува материал, който предрешава или има вероятност да причини обществено предрешаване на въпроси, повдигнати по всящ съдебен спор (“принципът на предрешаването”).

Жалбоподателите не отричат, а и Съдът намира, че в случая те са имали достатъчни с оглед на обстоятелствата указания относно “принципа на натиска”. Те обаче поддържат, че “принципът на предрешаването” е бил нововъведен и не са били в състояние да се съобразят с него. Като взема под внимание позоваванията в решението на Камарата на лордовете, както и изявления на самия редактор на вестника получен от него правен съвет, Съдът приема, че жалбоподателите не са били лишени от указания, достатъчни с оглед на обстоятелствата, за съществуването на “принципа на предрешаването”.

“Макар и Съдът да има известни съмнения относно прецизността, с която този принцип е бил формулиран по онова време, той смята, че жалбоподателите са били в състояние да предвидят, в една разумна с оглед на обстоятелствата степен, че е налице риск публикуването на предложената статия да попадне под неговите удари. Следователно намесата в упражнението на свободата на словото на жалбоподателите е била “предвидена от закона” по смисъла на чл. 10, т. 2.”

Б. Дали намесата е преследвала цели, законни съгласно чл. 10, т. 2

Според жалбоподателите, правителството и останалите в малцинство членове на Комисията, нормите относно неуважението към съда служат на целта да се защитят не само безпристрастността и авторитета на съдебната власт, но и правата и интересите на страните по съдебния спор. Мнозинството от членовете на Комисията, от друга страна, са приели, че тези норми имат за обща цел да гарантират доброто правораздаване, от което следва, че те са насочени към постигането на резултати, сходни с тези, които има предвид чл. 10, т. 2, когато говори за поддържане на

авторитета и безпристрастността на правосъдието, и не се налага да се разглежда отделно въпросът дали те целят и защита на правата на другите.

“Съдът подчертава най-напред, че изразът “авторитета и безпристрастността на правосъдието” следва да се разбира “по смисъла на Конвенцията” (вж. *mutatis mutandis* решението от 28.06.1978 г. по делото *Кьониг*¹, А.27, стр. 29-30, § 88). За тази цел, трябва да се държи сметка за централното положение, заемано в този контекст от чл. 6, който отразява основния принцип за върховенството на закона (вж. например решението от 21.02.1975 г. по делото *Голдър*², А.18, стр. 17, § 34).

Терминът “правосъдие” (“съдебна власт”) включва организационния апарат на съдебния клон на властта, както и съдиите в тяхното официално качество. Изразът “авторитета на правосъдието” обхваща по-специално идеята, че съдилищата са и се приемат от широката публика като мястото, където се установяват юридическите права и задължения и се уреждат споровете, свързани с тях, както и че широката публика уважава и се доверява на компетентността на съдилищата да изпълняват тази функция. (...) В настоящия случай съдът споделя гледището на мнозинството от Комисията, че доколкото нормите относно неуважението към съда могат да служат и на защитата на правата на страните в съдебния спор, тази цел е вече обхваната от израза “поддържане на авторитета и безпристрастността на правосъдието”: така защитените права са правата на индивидите в качеството им на страни по делото, т.е. на лица, ангажирани в механизма на правосъдието, и авторитетът на този механизъм не би бил поддържан, ако не се осигури защита на всички онези, които са ангажирани в него или са прибягнали до него. Следователно не е необходимо да се разглежда като отделен въпрос дали уредбата на неуважението към съда има за допълнителна цел да гарантира “правата на другите”. Остава да се прецени дали целта на намесата в свободата на словото на жалбоподателите е била поддържането на авторитета и безпристрастността на правосъдието.

Никой от съдиите в случая не е основал решението си на съображението, че предложената статия може да повлияе на “безпристрастността” на правосъдието. Това основание не се поддържа и пред Съда и не следва да се взема под внимание. Мотивите, поради които Камарата на лордовете е приела проектираната статия за пораждаща възражения, могат да бъдат обобщени както следва:

- чрез “предрешаване” на въпроса за наличието на небрежност, тя е могла да доведе до незачитане на правните процедури или да се намеси в правораздаването;
- тя е била от такова естество, че е могла да изложи Дистилърс на обществена и увреждаща ги дискусия по съществуването на делото, а подобно излагане поражда възражения, тъй като възпира ищците по принцип да се обръщат към съдилищата;
- тя би подложила Дистилърс на натиск и на увреждане в резултат на предрешаване на въпросите на съдебния спор, а нормите относно неуважение на Съда имат за цел да предотвратят намеса при отнасяне на случаи за разглеждане от съдилищата;

¹ Konig v. the Federal Republic of Germany

² Golder v. the United Kingdom

- в случая предрешаването от страна на пресата неизбежно би довело до отговори на страните, като с това би създадо опасност от “съд от страниците на вестник”, несъвместим с принципите на правораздаването;

- съдилищата дължат на страните защита срещу увреждане в резултат на предрешаване, което води до въвличането им в една предшестваща съдебния процес публичност.

Съдът счита, че всички тези различни съображения попадат в рамките на целта да се поддържа “авторитета ... на правосъдието”, така както е тълкуван по-горе. В съответствие с това, намесата в упражняването на свободата на словото на жалбоподателите е преследвала законна по смисъла на чл. 10, т. 2 цел.”

В. Дали намесата е била “необходима в едно демократично общество” за поддържане на авторитета на правосъдието

Жалбоподателите поддържат, както е приела и Комисията, че осъществената намеса не е била необходима в едно демократично общество. Правителството оспорва, като се позовава по-специално на свободата на преценка, с която е разполагала Камарата на лордовете.

Съдът припомня тълкуването на израза “необходима в едно демократично общество”, което е дал в решението си по делото *Хендисайд*³ и отбелязва, че “обхватът на свободата на преценка на националните власти не е еднакъв по отношение на всяка от целите, изброени в чл. 10, т. 2”. По делото *Хендисайд* е ставало дума за “защита на морала”, при което Съдът е приел, че националните власти са в по-добра позиция да определят точното съдържание на вариращото във времето и в различните страни понятие “морал”. “Не може да се каже съвсем същото за далеч по-обективното понятие “авторитет” на правосъдието. Националните право и практика на договарящите държави разкриват сравнително голяма степен на единство в тази област. Това е отразено в редица разпоредби на Конвенцията, включително чл. 6, който няма еквивалент що се отнася до “морала”. В съгласие с това, тук по-разширен европейски контрол съответства на по-малка свобода на усмотрение.”

Съдът разглежда аргумента на останалите в малцинство членове на Комисията и на правителството, че заключителните думи на чл. 10, т. 2 относно “авторитета и безпристрастността на правосъдието” са имали за цел да обхванат специфичния за страните на общото право институт на неуважението към съда. “Ако и доколкото понятия, залегнали в английската уредба относно неуважението към съда или друг подобен национален институт, са станали причина за приемане на разпоредбата на чл. 10, т. 2, то тя не може да ги е възприела такива, каквито са. Тя им е придала автономно значение. Онова, което Съдът трябва да установи, е “необходимостта” по смисъла на Конвенцията, тъй като неговата роля е да контролира съобразността на националните актове със стандартите на този инструмент.”

Съдът пристъпва към преценка дали “намесата” е отговаряла на “належаща обществена нужда”, дали е била “пропорционална на преследваната законна цел” и

³ *Handyside v. the United Kingdom*, A.24

дали основанията, посочени от националните власти, са “релевантни и достатъчни от гледна точка на чл. 10, т. 2”.

“Във формата, в която е била постановена от Камарата на лордовете, забраната е била насочена не само срещу проекта за статия на Сънди таймс. Жалбоподателите твърдят, че тя ги е пречатвала също така и да предадат резултатите от изследването си на някои правителствени комисии и на член на парламента, както и да продължат това изследване. Забавила е плановете за публикуване на книга и е възпряла редактора на Сънди таймс да коментира въпроса или да отговаря на отправени срещу него критики. Действително, забраната е била формулирана достатъчно широко, за да включва такива действия. Самият ѝ обхват изисква особено щателно изследване на нейната “необходимост”.

Съдът отбелязва, че едно от изтъкнатите основания за забрана на статията е бил натискът, който би бил оказан върху Дистилърс, да уредят претенциите извънсъдебно, при по-добри условия. Статията обаче едва ли би засилила особено вече упражнения върху компанията натиск – както през 1972 г., така и през 1973 г., когато се е произнесла Камарата на лордовете и когато въпросът е бил обсъждан в парламента и е бил предмет на коментари в пресата и на национална кампания.

“Речите в Камарата на лордовете са подчертали преди всичко опасността от незачитане на правните процедури и узурпиране на функциите на съда, било като се доведе обществеността до съставяне на мнение по предмета на съдебен спор, преди съдилищата да са се произнесли по него, било като страните по него бъдат подложени на “процес от страниците на вестник”. Подобна загриженост е сама по себе си “релевантна” за поддържане на “авторитета на правосъдието”, така както този израз се разбира от Съда. Ако въпросите, които се поставят по един съдебен спор, се правят публично достояние по такъв начин, че да се стигне до предварително съставяне от страна на обществеността на нейно собствено мнение, тя може да загуби уважение към съда и доверие в него. (...)

Все пак, проектираната статия е използвала умерени формулировки и не е представяла доказателствата само от една страна, нито е твърдяла, че има само един възможен резултат, до който съдът може да стигне. Макар и да е анализирала подробно доказателствата против Дистилърс, тя е обобщавала и аргументите в тяхна полза и заключителните думи са били: “Изглежда, че няма категорични отговори...”. По мнение на Съда от това следва, че ефектът на статията, ако беше публикувана, би варирал в зависимост от читателя. Съответно, доколкото тя би могла да доведе някои читатели до съставяне на мнение по въпроса за небрежността, това не би имало неблагоприятни последици по отношение на “авторитета на правосъдието”, особено като се вземе предвид, както бе отбелязано по-горе, че междувременно се е провела национална кампания. От друга страна, имало е вероятност публикуването на проектираната статия да предизвика отговори. Все пак, същото се отнася в по-голяма или по-малка степен и за всяка публикация, касаеща факти или въпроси, свързани със съдебен спор. Тъй като бележки от тази категория не посягат неизбежно върху “авторитета на правосъдието”, целта на Конвенцията не може да бъде да позволи забраната им по принцип. Освен това, макар и да е възможно това конкретно основание за забраната да е било “релевантно” по смисъла на чл. 10, т. 2, Съдът не

може да прецени дали е било “достатъчно”, без да разгледа всички свързани обстоятелства.”

Съдът припомня казаното в решението по делото [Хендисайд](#) относно свободата на словото, която обхваща и засягащи, шокиращи или смушаващи информация и идеи.

“Тези принципи са от особено значение, що се отнася до пресата. Те са в еднаква степен приложими и по отношение на правораздаването, което обслужва интересите на общността като цяло и изисква сътрудничеството на една осветлена общественост. Всепризнато е, че съдилищата не осъществяват своята дейност във вакуум. Те са форумът за решаването на спорове, но това не означава, че не може да се провежда дискусия по спорове и на други места – в специализирани списания, в медиите или в обществото като цяло. Нещо повече, докато средствата за масова информация не трябва да преминават границите, наложени в интерес на правилното осъществяване на правосъдието, за тях е присъщо да поднасят информация и идеи по въпроси, поставени за разглеждане от съдилищата, също както и в други области от обществен интерес. Не само медиите имат задачата да поднасят такава информация и идеи, но също и обществото има правото да ги получава.

За да се прецени дали намесата, за която се отнася оплакването, се е основавала на “достатъчни” причини, които са я направили “необходима в едно демократично общество”, трябва да се държи сметка за всички обществени интереси в този случай. Съдът отбелязва в тази връзка, че след претегляне на противоположните интереси някои от членовете на Камарата на лордовете са формулирали абсолютна норма в смисъл, че не е допустимо да се предreshават въпроси по висящи дела. Сметнали са, че правото би било твърде несигурно, ако този баланс трябваше да се установява наново по всяко дело. Като подчертава, че не е негова задача да се произнася по тълкуването на английското право, извършено от Камарата на лордовете (вж., *mutatis mutandis*, решението от 16.07.1971 г. по делото [Рингайзен](#)⁴, А.13, стр. 40, § 97), Съдът изтъква, че трябва да възприеме различен подход. Съдът е изправен не пред избор между два противоречиви принципа, а пред принципа на свободата на словото, подчинен на редица изключения, които трябва да бъдат тълкувани ограничително (вж., *mutatis mutandis*, решението от 06.09.1978 г. по делото [Клас и др.](#)⁵, А.28, стр. 21, § 42). На второ място, контролът на Съда по чл. 10 обхваща не само основното законодателство, но също така и решенията, които го прилагат. Не е достатъчно въпросната намеса да се отнася към споменатите изключения, посочени в чл. 10, т. 2. Не е достатъчно също така намесата да е осъществена поради това, че предметът ѝ е спадал към определена категория или се е обхващал от правна норма, формулирана по общ начин или като абсолютно правило. Съдът трябва да бъде убеден, че намесата е била необходима с оглед на фактите и обстоятелствата по конкретното дело, което разглежда.

Трагедията с лекарството талидомид е била обект на безспорна обществена загриженост. Тя е поставила въпроса дали мощната фирма, която е предложила лекарството на пазара, носи правна или морална отговорност към стотиците

⁴ Ringeisen v. Austria

⁵ Klass and others v. the Federal Republic of Germany

физически лица, изживели ужасна лична трагедия (...). Повдигнати са били основни проблеми за защитата срещу вреди в резултат от научното развитие и тяхното компенсиране и са били поставени под въпрос много страни на съществуващото правно регулиране в тази материя.

Както Съдът вече отбеляза, чл. 10 гарантира не само свободата на пресата да информира обществото, но също така и правото на обществото да бъде надлежно информирано.

В настоящия случай семействата на многобройните жертви на трагедията, които не са били в течение на възникващите затруднения от правно естество, са имали жизнено важен интерес да знаят всички основни факти и различните възможни разрешения на проблема. Те биха могли да бъдат лишени от тази информация, която е била изключително важна за тях, само ако е изглеждало абсолютно сигурно, че нейното разпространение би представлявало заплаха за “авторитета на правосъдието”.

Съдът пристъпва към съпоставка на различните интереси и преценка на съответната им тежест. Той отбелязва, че по думите на жалбоподателите през септември 1972 г. делото е било в състояние на правна несигурност и в течение на няколко години далеч не се е знаело дали исковете на родителите ще бъдат поставени за разглеждане пред съда. Правителството и останалите в малцинство членове на Комисията посочват, че не е съществувала забрана за обсъждане на “по-широките проблеми”, като например принципите на английското право в областта на небрежността. И наистина, съществувало е обсъждане в различни среди, както след, така и преди първоначалното решение на районния съд. “Съдът обаче смята, че отделянето на “по-широките проблеми” от въпроса за небрежността е твърде изкуствено. Чия е отговорността за една трагедия от този вид е също въпрос от обществен интерес. Истина е, че ако статията бе отпечатана от вестник “Сънди таймс” в планираното време, може би Дистилърс биха били принудени да изложат публично и преди да започне съдебният процес своите аргументи относно фактите по случая. Посочените факти обаче не са престанали да бъдат въпрос от обществен интерес само заради това, че са в основата на висящо дело. Чрез осветляването на определени факти статията би могла да послужи възпиращо за спекулативна и не добре подкрепена с факти дискусия.

Като има предвид всички обстоятелства по делото и на базата на подхода, описан по-горе, Съдът заключава, че намесата, срещу която е подадена жалбата, не е отговаряла на обществена необходимост, достатъчно належаща, за да надделее над обществения интерес от свобода на словото по смисъла на Конвенцията. Следователно Съдът констатира, че основанията за наложеното на жалбоподателите ограничение не са били достатъчни от гледна точка на чл. 10, т. 2. Това ограничение се оказва непропорционално на преследваната законна цел. То не е било необходимо в едно демократично общество за опазване на авторитета на правосъдието.

Следователно, налице е нарушение на чл. 10.”⁶

⁶ Решението е взето с мнозинство от 11 срещу 9 гласа.

II. По чл.14

Жалбоподателите твърдят и нарушение на чл. 14 във връзка с чл. 10 от Конвенцията, произтичащо от факта, че други подобни публикации в пресата не са били подложени на ограничения, както и от разликата в правилата, приложени при парламентарната дискусия по висиящия спор, и правилата относно неуважението към Съда, приложени спрямо пресата.

Съдът намира това оплакване за неоснователно. Фактът, че не са били предприети стъпки срещу други вестници, например Дейли мейл, не е достатъчен, за да обоснове извода, че наложената на жалбоподателите забрана съставлява дискриминация в нарушение на чл. 14. Пресата и парламентаристите не могат да бъдат считани за намиращи се в еднакво положение, поради съществената разлика в техните “задължения и отговорности”, а и предметът на парламентарния дебат и на проектираната статия не са съпадали напълно.⁷

⁷ Решението е единодушно.